

УДК 347.23

Т. М. Щербина,*здобувач кафедри цивільного права та процесу
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ МАЙНОМ ДИТИНИ

На сьогодні перед Україною гостро постає проблема забезпечення належного захисту прав дитини, що є складовою процесу європейської інтеграції України. Управління майном дитини здійснюється на певних принципах, які запропоновані у законопроекті «Про управління майном дитини»[1]. Ці принципи вперше пропонуються до винесення у законодавство, тому звернемось до їх детального розгляду.

У ст. 3 проекту Закону України «Про управління майном дитини» встановлені наступні принципи: розумність у вчиненні дій щодо майна дитини; ефективність у вчиненні дій щодо майна дитини; справедливність щодо одержання та передачі майна дитини та доходу від нього; збереження майна дитини; захист майна дитини. Вказані принципи є спеціальними правовими засадами щодо управління майном дитини. Для виявлення їх обґрунтованості та доцільності здійснимо їх співвідношення з засадами цивільного та сімейного законодавства, оскільки спеціальні принципи завжди є уточненням загальної дефініції. Крім того, принципам властиво універсальність та абстрактність освоєння соціальної дійсності.

Управління майном дитини за своєю правовою природою виходить з цивільних правовідносин щодо управління майна іншої особи (ст. 1029–1045 ЦК України) [2] та сімейних відносин, які визначають виконання обов'язків батьків щодо дитини (ст. 177 СК України) [3]. Це надає можливість розбудови принципів відносно управління майном дитини шляхом поєднання принципів цивільного та сімейного законодавства. При цьому під час здійснення майнових прав батьків і дітей враховується принцип роздільності майна батьків і дітей та презумпція належності майна на праві власності батькам, якщо інше не встановлено судом [4, с. 16].

Приватне право побудовано на наступних принципах: 1) автономії (це означає, що суб'єкти вільно здійснюють свої права; не допускається втручання в їх справи або ж протидія їм); 2) добровільності (суб'єкт сам несе відповідальність за виконання своїх обов'язків, відповідає за ними своїм майном, грошима тощо); 3) юридичної рівності (виражається у вільному волевиявленні і його оцінці, що дорівнює іншим); 4) диспозитивності; 5) координації; 6) загального дозволу; 7) захисту приватного інтересу та ін. [5, с. 9, 10].

Вказані принципи приватного права конкретизуються у ст. 3 Цивільного кодексу України, зокрема це: неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини; неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом; свобода договору; свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом; судовий захист цивільного права та інтересу; справедливність, добросовісність та розумність.

Аналізуючи вказані принципи слід виокремити принципи, які можуть бути застосовані до управління майна дитини: принцип автономії; справедливість, добросовісність та розумність; принцип правового захисту приватного інтересу; неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом.

Як зазначалось управління майна дитини, як комплексне правове утворення, базується і на засадах сімейного законодавства, що визначені у ст. 7 СК України. Серед передбачених принципів відокремимо принципи щодо управління майна дитини: відносини щодо управління майна дитини можуть регулюватися нормативно та індивідуально (договором); управління майна дитини спрямовується на захист, задоволення та реалізацію прав та інтересів дитини; дитина має бути забезпечена можливістю здійснення її прав, встановлених законодавством; сімейні відносини регулюються на засадах справедливості, добросовісності та розумності, відповідно до моральних засад суспільства; дитини має на захист свої майнових прав.

Кожна сім'я має певний обсяг майна, яке призначене для задоволення побутових та інших потреб її членів. Сімейне законодавство послідовно закріплює принцип роздільності майна батьків і дітей. Згідно з ч. 1 ст. 173 СК батьки і діти, зокрема ті, які спільно проживають, можуть бути самостійними власниками майна. Це означає, що незалежно від тривалості спільного проживання та спільного користування роздільним майном, яке належить батькам або дитині, воно зберігає свій первісний правовий режим. СК вводить також презумпцію права власності батьків на спірне майно.

Батьки вирішують спільно питання про управління майном дитини. Порядок вчинення батьками правочинів щодо майна дитини визначається законодавством (ст. 177 СК). Батьки управляють майном своєї дитини до досягнення нею повноліття та набуття повної цивільної дієздатності (статті 34, 35 ЦК). Після припинення управління батьки зобов'язані повернути дитині майно, яким вони управляли, а також доходи від нього (ч. 4 ст. 177 СК).

Окремо варто визначити, спеціальні принципи. Вони визначені у Законах України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей», «Про охорону дитинства». Це наступні принципи:

- 1) розумність у вчиненні дій щодо майна дитини;
- 2) збереження майна дитини, зокрема: вчинення таких дій суб'єктом управління майном дитини, які запобігають майну дитини загинути або зникнути, оберігатимуть від шкоди та збитків, не порушують права інших власників, забезпечують дотримання умов зберігання майна;
- 3) захист майна дитини, зокрема.

Норми чинного законодавства дозволяють дітям мати майно на праві приватної власності та інших речових прав. На праві приватної власності дитина може мати майно, отримане у порядку дарування, майно, отримане у спадок, майно придбане за власні кошти, доходи, отримані дитиною тощо. Дитина може бути одночасно як самостійним власником майна, так й учасником спільної власності зокрема, в разі приватизації членами сім'ї квартир (будинків).

Отже, з всього вище сказаного, можна визначити наступні принципи управління майном дитини: законність; справедливість в управлінні майном дитини; принцип автономії інтересів дитини від інтересів її законних представників; добросовісність та розумність; захист майнових прав та інтересів дитини; неприпустимість позбавлення права власності дитини, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом тощо.

Список використаних джерел:

1. Про управління майном дитини : проект закону України від 10 берез. 2015 р. № 2354 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/_doc2.nsf/link1/JH1TE00A.html.
2. Цивільний кодекс України : закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Сімейний кодекс України : закон України від 10 січ. 2002 р. № 2947-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
4. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту майнових прав батьків і дітей : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Красицька Лариса Василівна. – Вінниця, 2015. – 496 с.
5. Харитонов О. Є. Принципи цивільного права України: до постановки проблеми [Електронний ресурс] / О. Є. Харитонов // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – С. 7–13. – Режим доступу: <http://apdp.in.ua/v38/02.pdf>.

Одержано 21.04.2016